

A nemzeti energiapolitika eredményei és esélyei

Járosi Márton–Kacsó András



A vezetékes energiaszolgáltatások természetüknél fogva közérdekűek; nagy fogyasztói csoportok minden tagjának szüksége van rájuk, életkörülményeiket alapvetően befolyásolják, vagyis társadalmi jellegűek. Ezért a fogyasztói érdekvédelmet a közösséget képviselő városi önkormányzatnak vagy az államnak kell ellátni: *az energiapolitika a közösség védelme, állami/önkormányzati hatalmi felelősségvállalás a közösség energiaellátásáért.*

Ezt a felelősségvállalást szorító külső politikai/gazdasági körülmények között kell megvalósítani a második Orbán-kormányban. Mára lehullott a globalizmus álarca¹, minden gondolkodó (szak)ember számára nyilvánvalóvá vált, hogy az ország fennmaradásának feltétele új alku-feltételek megteremtése az energetikát is befolyása alatt tartó „világ-erőkkel”. Az energetika csak egyik arcvonala annak a „szabadságharcnak”, amelyet meg kell vívni. Az energetikában elsősorban az Európai Unió hatalmasai szorongatnak bennünket, ezért mindenekelőtt ezt az erőteret kell felmérni és elemezni.

AZ UNIÓ ENERGIAPOLITIKÁJA: EURÓPAISÁG HELYETT „NEMZETIETLENÍTÉS”

Az Uniót meghatározó Római Szerződés még kereszténydemokrata, keresztény alapelveket tartalmazott, ennél fogva az előbb említett közszol-

DR. JÁROSI MÁRTON elnök, Energiapolitika 2000 Társulat (.....), KACSÓ ANDRÁS alelnök, Energiapolitika 2000 Társulat (.....).

gáltatásokat átmenetileg kivonta a versenyelőírások hatálya alól. Sajnos azonban az Európai Uniónak az energiapolitikája is – egyéb politikák is – angolszász hatásra neoliberais irányt vettek, így a piaci mechanizmusok későbbi alkalmazása is figyelmen kívül hagyta a közösségi érdekeket.

Európában a globalizmus térhódításának eszköze lett a nagy szolgáltatórendszerek (nyugdíj, egészségügy) „szerkezeti reformja”, illetve annak ürügyén azok gyengítése, lebontása. Ebbe a sorba illett az energiaszolgáltatások közérdekű jellegének vitatása, majd annak csaknem teljes felszámolása. Mára Európa is elsősorban üzleti vállalkozássá vált, a politika rendkívüli mértékben kiszolgáltatott a gazdaságnak, a pénzhatalomnak. Ugyanakkor az európai civilizáció energiaigényes és egyben energiapazarló módon működik, ezért az energiapiacok uralma mára az egyik legfontosabb hatalmi tényezővé vált. Az Unió egyre messzebb került az alapoktól, a keresztény elvektől, a szolidaritástól.

Ellátásbiztonság. Az Unió deklarációiban a tagállamok közti szolidaritásban látja az ellátásbiztonság szavatolásának legfontosabb eszközét, másfelől viszont nem óhajt beavatkozni abba, hogy az egyes országok milyen forrásokból szerezzék be az energiát. Az utóbbi időben hangsúlyosabban merült fel az „európai érdekű” energetikai infrastruktúra létrehozása, de elsősorban csak a piacositott villamosenergia-ellátásban. Pedig az ellátásbiztonságot az Uniónak elsősorban az import primer energiahordozók közös biztosításával kellene elősegítenie. Ezzel szemben a németek – az európai szolidaritást semmibe véve – Közép-Európát megkerülve külön vezetékét építettek az Északi-tenger alatt: a legnagyobb kelet–nyugati gázvezeték Lengyelországot megkerülve Oroszország és Németország között létesült. Az Európa számára létfontosságú keleti földgázbeszerzés orosz–német különmegállapodássá degradálódott. Orbán Viktor már 2007-ben felvetette, hogy „ne tekintsek csupán gazdasági kérdésnek az energiát, hanem politikai és nemzetbiztonsági kérdésnek is, és az energiapolitikát integrálják a közös uniós kül- és biztonságpolitikába”².

Az ellátásbiztonság szempontjából külön figyelmet érdemel a kiegyenlített tüzelőanyag-struktúra a villamosenergia-termelésben. A „piaci kockázatok szempontjából” kedvezőnek tűnő gáztüzelésű erőművek részarányának növekedése ellátásbiztonsági szempontból (is) hátrányos. A megújuló energiák az ellátásbiztonságot nem növelik számottevően, csak a fo-

gyasztók terheit. Az atomerőművek részarányának növelése ellátásbiztonsági szempontból is kiemelt jelentőségű lenne. Ezzel szemben aktuálpolitikai megfontolásból a németek abbahagyták atomprogramjukat, sőt talán ténylegesen fel is számolják meglévő kapacitásaikat, ami súlyos következményeket vetít előre Németország³, de Európa jövőjét illetően is. Az atomenergia uniós megítélése irracionális elemekkel terhelt.⁴

Energetikai versenypiac. A közös tulajdonon alapuló, önszervező európai természetes energetikai monopóliumok szilárd elméleti alapokra épülő hagyományos, bevált együttműködése évtizedekig biztosította Európa növekedését és versenyképességét. Erre a rendszerre húzták rá az utóbbi egy-két évtizedben a liberális szabad verseny „kényszerzubbonnyát”. Az energiapiacok liberalizálásával párhuzamosan, Nyugat-Európában is soha nem látott mérvű vállalati koncentráció és integráció ment végbe az energetikában. A korábbi nemzeti monopóliumoknál nagyobb, nemzetközi (villany- és földgáz-) monopóliumok jöttek létre, amelyek politikai érdekérvényesítő képessége is növekedett. Az energetikai uniós közös piac szereplői ma nem egyenrangúak, a piacon gyakran az erőfölény érvényesül. A kisebb és gyengébb tagállamok energetikai piacait kisajátították, e piacokat a korábbinál nagyobb külföldi monopóliumok uralják. A természetes közösségi monopóliumok helyébe a piaci óriásmonopóliumok léptek.

A liberalizált energiapiac abból a hamis feltételezésből indul ki, hogy az energiaszolgáltatás is közönséges áru, miközben ezek a szolgáltatások az áru jellegzetességeit nem, vagy csak korlátozottan viselik magukon. Nincs ellátásbiztonság, ellátási felelősség, az ellátás csupán kereslet és kínálat kérdése. Ennélfogva döntően a rövid távú szempontok érvényesülnek, a korábbi *legkisebb költség elve helyett a legnagyobb profit elve jelenik meg a liberális ideológiában.* Az önköltség típusú ár helyett a nagyobb és ingadozó, úgynevezett piaci ár a meghatározó. Ez a rendszer magában hordja a kapacitáshiány veszélyét, mert hiszen a rövid távú szempontoknak megfelelően nincs érdekelttség arra nézve, hogy a szükséges új kapacitásokat időben létrehozzák. Az egész ideológiát abban lehet összefoglalni, hogy ez a liberális, úgynevezett energiapiaci verseny nem közérdekű. Márpedig ezeknek a szolgáltatásoknak a közösség érdekét kellene szolgálni.

A közérdek hiánya az átviteli hálózatok fejlesztésében is megmutatkozik. Egyrészt a piaci típusú ellátás lényegi eleme a szereplők profitorien-

táltsága, másrészt a piaci típusú ellátás sokkal több hálózati elemet igényel, mint a szolgáltatás típusú. Ugyanakkor a kereskedés élénkítése érdekében a regulátorok mesterségesen alacsony szinten tartják a hálózattal kapcsolatos elérhető profitot. A helyzetet az utóbbi időben súlyosbítja a mértéktelen megújuló energiaberuházás és a helyenként ezzel párhuzamosan jelentkező atomerőmű-ellenesség, -bezárás, -leállítás, amely újabb hálózatfejlesztéseket indukál. Az ellentmondás következménye az, hogy a fejlesztések mértéke messze nem éri el a szükséges és indokolt mértéket. Ez nemcsak szállítási kapacitáshiányt okoz, hanem a rendszer működési biztonságát is csökkenti. A következmény az, hogy várhatóan nőni fog a rendszer-üzemzavarok valószínűsége és az ellátatlan időszakok hossza, száma. A rendkívüli helyzeteket nehezebben tudja kezelni a nem kielégítő átviteli hálózat.

Az EU energia útiterve nem tükröz működőképes értékrendet ...

Az EU energia útiterve⁵ nem tükröz működőképes értékrendet, a szakmai szempontok háttérbe szorulnak a politikai és az abba öltöztetett egyéb megfontolások mögött. Ezért visszatérően kiütözik gyenge szakmaisága is, amelynek hiányát lobbierdekek képviselőivel igyekeznek pótolni. A célkitűzések (az energiaigény és a CO₂-kibocsátás 20–20 százalékos csökkentése, a megújulóok részarányának 20%-ra növelése) rendkívüli nagy beruházási költségekkel (1000 Mrd euró!) számolnak, melyek fedezete Európa gazdasági stagnálására tekintettel csak a lakosságtól vagy a társadalom felhalmozott tartalékaiból fedezhető. Ez mindenképpen az életmódbeli szétszakadáshoz, az energiaszegénység⁶ növekedéséhez vezetne.

A CO₂-kibocsátás ügyében változatlanul nem tisztázott a megvalósítás ideológiája. Optimális forrásfelhasználás? Ez esetben érthetetlen a leghatékonyabb csökkentési technikák (nukleáris energia, tiszta szén technológia) háttérbe szorítása. Egy-egy kiválasztott eszköz preferálása bármi áron? Ma ez látszik megvalósulni a megújuló energiaforrások kizárólagos támogatása révén. Mit kívánunk elérni a CO₂-kibocsátás csökkentésével, ha más országok, jelentős kibocsátású területek nem követik az EU ez irányú törekvését?

Amennyiben ezek a célkitűzések megvalósulnának, és nem jutnak lisszaboni célkitűzés sorsára, úgy számos negatív hatást kell tudomásul vennünk:

– *Versenyképesség-javulás* nem lehetséges a gazdasági optimumot és a piaci versenyt figyelmen kívül hagyó, mindenáron történő megújuló energiatámogatás rendkívül magas költségei miatt, és az ezt eredményező kiugróan magas villamos energia ára következtében. Sőt Európa versenyképességének jelentős csökkenéséhez vezet, szemben a várt eredménnyel. Kivételt képezhetnek az egyes nagy berendezésgyártó cégek, melyek biztos és nagyvonalúan fizetőképes piachoz jutnak.

– *Fenntarthatóság*. A CO₂-kibocsátás drasztikus csökkentése érdekében kifejtett erőfeszítések értelmetlenné válnak, ha más gazdasági területek nem csatlakoznak hozzá, hiszen a szén-dioxid-molekulák nem állnak meg az Európai Unió határainál. A kiotói egyezmény látványos kudarc⁷ ezt egyértelműen igazolja. A törekvés gazdasági értelemben is fenntarthatatlan, hiszen az erőforrások átcsoportosítása erre a területre tovább növeli az energiaszegénységet és a társadalom szétszakadását.

– *Az ellátásbiztonság javulása*. A megújuló energiaforrások a jelenlegi gyakorlat szerinti terjedése rontja az ellátás biztonságát, mert növeli a tartalékkapacitások, a tárolókapacitások és az infrastruktúra (hálózatok) iránti igényt.

A hazai helyzet megértéséhez alapvető fontosságú lenne ennek az „útítervnek” a nyilvánosság előtti szakmai kritikája és társadalompolitikai elemzése. A várható következményeket tudatosítani kellene a lakosság körében.

A „VILÁGMEGMENTÉS” HAMIS MÍTOSZAI A GLOBALITÁS SZOLGÁLATÁBAN

Valamennyi energiaellátási (energiaátalakítási) mód növeli az entrópiát, növeli az ember ökológiai lábnyomát a földön. Minden energiaellátás egy átalakítási folyamat, amelyik irreverzibilis változásokat hoz létre, azaz visszafordíthatatlan, a természeti környezet pusztítását okozza. Az ember elhasználja (tönkreteszi?) a világot, amit kapott. Az egész világ alá van vetve a mulandóság törvényeinek. Akár filozófiai, akár hitbeli megfontolásból, mindnyájunknak úgy kell élni, hogy az egész világért is felelősek vagyunk. Ugyanakkor nem szabadna a világmindenség kérdéseit napi, aktuálpolitikai dolgokkal elegyítve a globalitás szolgálatába állítani, amint ez most történik. Adott történelmi-társadalmi viszonyok között nem lehet az egyéneken és a nemzeti közösségeken számon kérni

a világproblémák megoldását. A tisztességes hozzáállás az, ha az egyének és a nemzetek erőforrásaikkal arányosan segítik a jó irányú változásokat. És ennek fontos szabálynak kellene lenni, a népek és nemzetek együttműködésében, pl. az Európai Unióban is.

Fenntarthatóság. A globalitásnak érdeke, jelszava: a növekedés, a fogyasztás. Az ún. „modern társadalom” erre épül. Az energiaigények kielégítésének a mértékét sajnos a fejlettség, az életminőség mutatószámának szokás tekinteni. Ma már azonban nemcsak azokat az igényeket elégítik ki, melyekre az embereknek ténylegesen szükségük van. Az igényeket is az eladók termelik tömegesen: megmondják az embereknek, hogy mire van szükségük. S miközben az igények kielégítéséről beszélünk, az ellátási egyenlőtlenségek egy országon belül, de különösen világméretben az egekbe kiáltanak. Az egész világ globális gazdasága a növekedésre van építve. Önkorlátozás nélkül nem menthető meg az emberiség. A fenntarthatóság tehát szerintem nem szakmapolitikai, gazdasági, hanem filozófiai/teológiai, mondhatnánk: létkérdés. Hajlandók vagyunk-e az önkorlátozásra? Van-e esélye egy más értékrendű világ felépítésének?

Klímapolitika. Még bizonytalan, hogy van-e klímaváltozás, lesz-e, vagy már meg is történt. Roppant kérdéses a hozzá kapcsolódó jelenségek sorozata, megjelenési formája és helyszíne. A legnagyobb bizonytalanságot az jelenti, hogy egyáltalán befolyásolhatók-e a folyamatok. Ma a zászlóra írt jelszó: CO₂-mentesítés! A villamos energia iparág kiemelt, sőt túlzottan frekvenciát tölt be a „klímavédelemben” más „szennyező” területekhez képest. Sajnos ezen a területen is következetlenségek sora tapasztalható. Ezek közül markáns példa az atomenergia megítélése. Ha komolyan vennénk a „klímavédelmet”, akkor óriási atomerőmű-építési hullámot kellene kezdeményezni.

Sebeők János író-filozófus Biomassza című írásából⁸ néhány mondat: „Most három szó diktál. Az erejénél fogva. Fenntartható fejlődés, megújuló energia és klímavédelem. E három szó tartja lelki terror alatt az egész világot. Közülük is legerősebb a klímavédelem.” Nagyképűségnek tartom, hogy majd az ember, aki önmagát sem képes megmenteni, megmenti a Földet. Szerintem ez sem teológiai, sem tudományosan nem áll meg. Szerényebbnek kellene lenni. A növekedés határai harminc év múltán c. könyv⁹ is az igazmondást és a szeretetet ajánlja a „fenntarthatósági betegség” gyógyítására. „Kevés ember merészel a 21.

században szembeszállni a szén-dioxid-kibocsátás, mint fő gonosztevés dogmatikájával, igaz, számos tudományos elemzés jelent meg az alaptézis cáfolatáról. (...) Könnyen belátható, hogy ameddig az USA és Kína nem hajlandó drasztikus szén-dioxid-kibocsátás csökkentésére, addig Magyarország erőfeszítése számomra, mint a környezetéért aggódó

földlakó számára, dicséretes, de a jelen gazdasági helyzetben globális szinten megmosolyogtató.”¹⁰

... ezek a nemes törekvések is egyre inkább a globális hatalmi manipuláció áldozataivá válnak.

Az itthoni médiában is megjelentek már kitűnő, kijózanító publikációk,¹¹ remélem, lesz hatásuk. Reményi Károly társulatunk rendezvényén¹² a következőket mondta: „Annál nagyobb igazságtalan támadás a történelemben az energetika ellen nem volt, mint az, amikor ezt a CO₂-t a nyakába varrták ... ez a társadalomnak borzasztóan nagy pénzébe kerül.” A tudományos cáfolatot könyve¹³ tartalmazza.

Környezetvédelem – megújuló energiák. A növekedés határaitra vonatkozó szakmai felismerések felerősítették az emberiség lelkiismeretére apelláló környezetvédő mozgalmakat, szakmai ideológiát szolgáltatottak számukra. Sajnálatos, hogy ezek a nemes törekvések is egyre inkább a globális hatalmi manipuláció áldozataivá válnak. Az energiapolitikán belül túl hangsúlyos lett a megújuló energiákhoz való viszonyulás. A környezetkímélőbb megoldások, az ún. megújuló energiák drágábbak, tovább növelik a fogyasztói költségeket, újratermelik az alapproblémát, az egyenlőtlenségeket, miközben a befektetők extraprofithoz jutnak.

A magyar megújuló lobb. Az Unió egyoldalú megújuló energiapolitikája melletti kritikátlan elköteleződés a magyar energiapolitikának is egyik sarkalatos, de veszélyeket rejtő jellegzetessége. Ennek szellemében készültek az ún. megújuló energiastratégiák is. Az MSZP közeli agrárlobbi volt ebben a fő zászlóvivő, hiszen az elsőrendűnek tekintett nagyüzemi biomassza-termelés mesés EU-támogatások megszerzését tette lehetővé. Hosszabb ideje valódi verseny az energiapiacra csak ezekért a támogatásokért folyt.

Itt kell rámutatni arra, hogy a környezetért őszintén, jóhiszeműen aggódó állampolgárok szimpátiáját, jelentős részben a civil zöld szervezetek közreműködésével és a média hathatós támogatásával, irreális, a közösség életszínvonalát kedvezőtlenül befolyásoló energiapolitika szol-

gálatába állították. Nálunk a rendszerváltozás óta a civil kurázi elsősorban a környezetvédő szervezetek fellépésében nyilvánult meg, részben azért is, mert a szakmai szervezetek, a (szakma)politikától való visszavonulás jegyében, átadták nekik a terepet, a médiafelületeket. A környezetvédelem, a zöld energia a „média-energiapolitizálás” fő témájává vált. Oda jutottunk, hogy nem illik „zöld ügyben” még szakmailag megalapozott ellenvéleményt sem hangoztatni.

A zöldek politikaformáló tényezőkké váltak Európában és hazánkban is, csak hogy a globalizmus ezt is igyekszik saját szolgálatába állítani. Hazánkban az SZDSZ volt a környezetvédelem első számú bajnoka, s igyekezett politikai támogatottságát ilyen módon is erősíteni. A környezetvédelem hatalmi szempontból felértékelődött. Nem volt „politikailag korrekt”, de legalábbis nem volt hasznos ezen a területen a mértéktartás. Mára a környezetvédő buzgalom úgy elfajult, hogy hovatovább a szél- és napenergián kívül mindent tagad. A hagyományos „nagy erőművek” szükségessége mellett józan érvelés egyenesen „lobbi tevékenységnek” minősül. A takarékoság valóban nem áll a hazai energiapolitika középpontjában, de csak takarékosággal nem lehet pótolni az elhasználódott erőműparkot, s ellátni az esetleg majd újból növekvő igényeket. Újabb időkben az LMP igyekszik zöld színben átvenni az SZDSZ korábbi szerepét. Sajnos a hatalmát elvesztett MSZP energetikai ügyekben is egyre inkább „összeborul” az LMP-vel. Jól mutatja ezt, hogy felmondták az atomerőmű-bővítés kérdésében korábban kialakult nemzeti konszenzust.¹⁴

MAGYAR ENERGETIKA A RENDSZERVÁLTOZÁS UTÁN

Energetikai privatizáció. Magyarországon a második világháború után az energetikai modernizáció a köztulajdon bázisán jött létre. Ekkor alakultak ki a hazai nagy, centrálisan irányított energiarendszerek. A rendszerváltozással egyidejűleg az energetikában is megkezdődött a nyugati irányú energetikai orientáció. Ez 1990-ben, a taxisblokádot követően, az energiaipari import- és árliberalizációval kezdődött, s a privatizáció előkészítésével folytatódott. A keleti (szovjet) tanácsadók helyébe a nyugati tanácsadók léptek; a hazai „szakemberek” egy része is hozzájuk szegődött. Egyre inkább előtérbe került – külföldi dominanciával – a legszélsőségesebb privatizáció. A folyamatot erősítette az Európai Unióhoz való csatlakozás.

A szénhidrogénpiacnak helyzete abban foglalható össze, hogy a Mol privát tulajdonban van. Bár ne lenne; bár ne adták volna el a maradék állami tulajdonrészt Gyurcsányék, mert akkor sok-sok gázprobléma nem is létezne. A gázüzletág az E.ON tulajdonában van, a gázszolgáltatók tulajdonosai nagyrészt multinacionális cégek. A három gázszolgáltatóban jelentős, illetve meghatározó az E.ON tulajdonrésze, a földgázpiacnak mintegy 83%-ára terjed ki a befolyása.

A villamosenergia-piacon valamivel jobb a helyzet, a közcélú erőművek privát tulajdoni aránya teljesítményben mérve 70%-os, a termelésben csak kb. 60%-os, az összes villamos energiának mintegy 40%-át a Magyar Villamos Művek Zrt., illetve erőművei, elsősorban a Paksi Atomerőmű állítják elő. 2005-ben az állami tulajdonú rendszerirányító (MAVIR Zrt.) visszakerült az MVM-be, és egy nemzeti tulajdonú holding alakult ki. Az átviteli hálózat, ami nagy értékű része a magyar energetikának, a MAVIR tulajdonában van, a 6 áramszolgáltató azonban teljes egészében külföldi tulajdonosi csoportokhoz tartozik, ahonnan a kevés hazai lakossági tőkét is jórészt kiszorították.

A villamosenergia-ipar helyzetén keresztül lehet a leginkább érzékelteni, hogy mi is történt itt, és mik a következmények. A 1995. évi, 10 forint körüli kilowattóránkénti lakossági villanyár napjainkig nagyjából 45 forintra emelkedett. Mitől van ez? Nagyrészt attól, hogy a villamos társaságok nyeresége, a tőkearányos nyeresége ebben a teljes időszakban mindig magasabb volt a privatizációs szerződésben rögzített, 8%-nál. A privát termelőknél 20% fölötti érték, a privát áramszolgáltatóknál 15% körüli érték. Ez hatalmas jövedelem, melynek legnagyobb része, mintegy 350–400 milliárd forint ebben az időszakban kikerült az országból. Ugyanakkor az állami tulajdonú MVM-nek, illetve a Paksi Atomerőműnek az éves nyeresége 0 forint körül mozgott ebben az időszakban.

Ezt az állapotot tetézte a piacnyitásnak nevezett teljes liberalizáció, ami azt jelenti, hogy az erőműveknek és a szolgáltatóknak ez a magas extraprofitja rögzült, és erre épült rá a liberalizáció. A villany is tőzsdei árucikk lett, a piaci árak elszakadtak az önköltségtől. Virtualizálódtak az árak; a liberalizációnak az egyik alapvető jellegzetessége, hogy nem a valóság, a tényleges költségek és egy tisztességes haszon, hanem egyéb szempontok, az úgynevezett kereslet–kínálat határozza meg. És ha sikerül a fejlesztések elmaradásával egy keresleti piacot teremteni, mint ahogy természetesen szokott sikerülni, akkor ez felviszi az árakat. A ver-

senyből az lett, hogy új kapacitások helyett 120 áramkereskedővel „bővült” a piac, akik mind meg akarnak ebből élni; ez önmagában is felferi az árakat.

A távfűtési piacról. A hazai távfűtés a szociális ellátórendszerek részeként, a házigyári lakásépítésekhez kapcsolódva földgázbázison alakult ki. A hőforrások és a lakások hőszigetelése és fűtési berendezései energetikailag nem hatékonyak. A cél a nagy lakásmennyiség létrehozása volt. A távfűtés elsősorban szociálpolitikai képződményként jött létre. Ezt a rendszert belehelyezni a piaci viszonyok közé, amint ez nálunk történt, azzal a következménnyel jár, amit most látunk. Mi történt? Megszüntették a dotációt, melyben a házigyári lakásokban lakók a munkabérüknek forintban ki nem fizetett egyik részét kapták meg.

De még van egy nagy baj: tulajdonossá tették a szegény lakókat, privatizálták ezeket a házakat, viszont ezeknek a lakóknak a megélhetés is nehéz, nemhogy tőkájuk lenne a korszerűsítések végrehajtására. A távfűtési rendszerekben megosztott tulajdonviszonyok alakultak ki: a termelők egy része privatizált, a szolgáltatói rész az önkormányzatoké, a lakás pedig a szegény tulajdonosoké. Ez a megosztott tulajdonosi szerkezet teljesen megbénítja ezeket a rendszereknek a működtetését, és alkalmatlan piaci viszonyok közötti működésre. Ez időzített bombája a magyar energetikának, sürgető lenne a valódi rendezésre irányuló állami intézkedés.

A HELYREÁLLÍTÁS ENERGIAPOLITIKÁJA

Visszatekintve a kormányzás elmúlt másfél évére, örömmel állapíthatjuk meg, hogy a rendszerváltozás óta először történt nemzeti érdekű irányváltási, helyreállítási kísérlet a magyar energiapolitikában. Több fontos tétel megvalósításra került azokból a javaslatokból¹⁵, amelyet a választások előtt 2010 februárjában társulatunk nyilvánosságra hozott.

Az előzőekből láthattuk: a nemzeti ügyek kormányának az energetikában is súlyos örökséggel kell megbirkózni. A kormány itt is azonnali, gyors nemzeti érdekű lépésekkel kezdett, ki is váltotta az ellenérdekeltek felzúdulását. *A magyar értelmiségnek, a reálértelmiségnek fel kell ismerni az újabb kegyelmi pillanatot. Megújulva, minden erejével segíteni kell a gyökeres változást.* Nem lenne jó, ha megtorpanás következne be.

Az előzőek figyelembevételével összefoglaljuk az energetika nemzeti érdekű megújításának helyzetét, röviden elemezve a kormányzat eddigi teljesítményét.

Nemzeti Energiastratégia 2030 (NES). Országgyűlési határozattal került elfogadásra. Összehasonlítva az elmúlt több mint húsz év hasonló témájú irományaival, megállapítható, hogy azoknál jobb minőségű. Leírja a változó körülményeket, és – néhány kivételtől eltekintve – igyekszik rugalmas stratégiai válaszokat megfogalmazni. A preferált scenárió („Atom–Szén–Zöld”) egyrészt tartalmazza a hazai realitásokat, másrészt eleget tesz a „brüsszeli elvárásoknak”, miközben az anyag utal arra, hogy a „zöldfejlesztések” mennyire függenek az ország gazdasági erejétől és teljesítőképességétől. Ebből óhatatlanul arra lehet következtetni, hogy a zöldenergia fokozott szerepeltetése inkább politikai és PR célzatú, semmint valóságos elkötelezettség. Ugyanakkor a NES szükségszerűen ellentmondásos, mert a nemzeti (kormányzati) érdekek érvényesítésének lehetőségei a piaci körülmények között jelentősen beszűkültek. Példaként említhető, hogy a gazdasági hatáselemzés úgy tekint a magyarországi villamosenergia-ellátás rendszerére, mint amilyen az 15 évvel ezelőtt volt.

A NES a hazai erőműpark bővítését döntően földgáz tüzelőbázisú erőművekkel feltételezi. Ez igen jelentős mértékben tovább növeli az ország földgázfelhasználását. Nincsen olyan fejlődési scenárió, amelyben a villamosenergia-termelési célú földgázfelhasználás ne növekedne. Ez az elképzelés ellentétben van azzal a követendő alapelvvel, miszerint az ország primerenergia-hordozó felhasználásában ésszerű egyensúlyt célszerű tartani az alapvető primerenergia-hordozók között. A földgázfüggőség további növelése elsősorban gazdasági – árkockázati – szempontból problematikus, az ellátásbiztonsági kockázatokon túlmenően. Ellentmondás van mindebből következően a célként hangsúlyozott energiafüggőség csökkentése és az ország földgázfüggőségének további jelentős növelése között. A földgázfüggőséget tekintve az ország második helyen van Európában. Ennek az aránynak további növelése rendkívül súlyos kockázatokat magában rejtő, stratégiaileg hibás elképzelésnek bizonyulhat. Megfontolandó, hogy nem célszerű-e célként kitűzni a földgázfelhasználás csökkentését, szinten tartását?

Nem megalapozott az az elképzelés, miszerint jelentős volumenben megvalósítható kapcsolt energiatermelés decentralizált formában. Nem

látszik ugyanis jelentős addicionális mezőgazdasági vagy más jellegű hőigény. A mezőgazdasági decentralizált hőigény jelentős volumenű bővítése (az üvegházás növénytermesztés jelentős bővítése révén) csak támogatással képzelhető el. A kapcsolt energiatermelés a geotermikus energia hasznosításának területén sem valósítható meg jelentős volumenben.

Kulcsfeladatként rögzíti az anyag a CO₂ légköri tartalmának csökkentését a klímaváltozás mérséklésére. Kérdéses, hogy ez a koncentrált küzdelem a CO₂-csökkentésre tartósan megmarad-e, és főleg, hogy a világ egyéb részei is akceptálják-e Európa ilyen irányú törekvéseit. A megújuló energiák, mint a CO₂-kibocsátás csökkentésének fő eszközei, az anyag későbbi részeinek tanúsága szerint is csupán másodlagosak. Ugyanakkor gazdaságosságukról általában nem esik szó, főleg nem arról, hogy milyen erőforrás-lekötés árán, mekkora szén-dioxid-kibocsátás érhető el. A megújulók növelése kétségtelenül csökkenti a CO₂-kibocsátást, de 1% csökkenés 430–450 milliárd Ft beruházást igényel, ami messze van bármiféle gazdaságosságtól. Ennek ellenére fontos célkitűzése a stratégiának a megújuló energia lehető legmagasabb (2020-ig 14,65%-os) arányban való alkalmazása. Ilyen célkitűzés eleve nem helyes, hiszen nyilván bizonyos határon túl extrém méretű erőfeszítéseket igényel az „arány” növelése.

Megalapozatlannak és túlzottnak tűnik a közlekedés elektrifikálásának mértéke. Sajnos erre hivatkozva félrevezető „környezetvédő” kampány bontakozott ki a villamos hajtású autók és töltőállomások propagálására.

Szerencsére a kormányzat tényleges energiapolitikáját nem e dokumentum, hanem cselekedetei alapján kell megítélnünk, ami alapvetően pozitív.

Politikai filozófia. A kormányzat lényegében szakított a neoliberális doktrínával, azzal a dogmatikus felfogással, mely szerint a piac mindent megold. Felülvizsgálta a szabadpiaci rendszer kizárólagos alkalmazását az energetikában. Egyértelmű állami szerepvállalást igyekszik megvalósítani az energetikában is. Az energiapolitikát is az ország valós teherbíró képességének figyelembevételével igyekeztek alakítani. Egyfelől a hivatalos energiapolitikába beépítették a voluntarista EU-elvárásokat, másfelől úgy látszik, hogy tudatában vannak annak, hogy az ország csak

... túlzottnak tűnik a közlekedés elektrifikálásának mértéke.

erőforrásaival arányosan tud hozzájárulni az „energetikai világproblémák” megoldásához, s e szerint cselekszenek.

Energia-külpolitika. A kormány külpolitikájában bekövetkezett változás: a „keleti fordulat” (és a „Nyugathoz való hűség”) energiapolitikai szempontból is üdvözlendő. Geopolitikai és gazdasági helyzetünkől adódóan „híd szerepet” kell betöltenünk a nyugat-európai és a kelet-, délkelet-európai országok között az energetikában is. Az oroszországi primer energiahordozó (földgáz) behozatali függőség számottevően nem csökkenthető. Az ellátásbiztonság elsősorban politikai garanciákkal erősítendő. A politikai garanciákat közös energetikai befektetésekkel (pl. Paksi Atomerőmű bővítése), közös EU-politikával (energiahordozók közös piaca) lehet megerősíteni.

A „visegrádi országok” közös energetikai céljait a közép-európai regionalitás keretében kellene érvényesíteni. Ebben is történt előrelépés¹⁷. Kiemelt feladat lenne az Unió energiapolitikájának magyar és közép-európai érdekű befolyásolása. Kompromisszumokat kell kezdeményezni, és elérni az EU-szabályozásban, ami eddig nem történt meg. Az energetikai versenypolitikát és a piacsabályozást úgy kellene demokratizálni, hogy ezek csak a tagállamok egyhangú szavazatával léphessenek hatályba, illetve lehetővé kell tenni, hogy a tagországok kimaradjanak a számukra hátrányos belső piaci szabályozásból. Sajnos a kétszintű EU kialakulása¹⁸ aligha teszi lehetővé ennek megvalósulását, a közép-európai regionalitás erősítése ezért is kiemelkedő feladat. Világosan kell látni, hogy az energetikában is csak a nagypolitikában kiharcolt mozgástér növelése biztosíthat előrelépést. Biztató, hogy a magyar külpolitika erre törekszik.¹⁹

Ellátásbiztonság. A gázfelhasználás túlsúlya tovább növekedett, mert a piaci szereplők csak gázerőműveket építettek. A földgáz szerepe jelentősen csökkenthető lenne a hazai energiaforrásokra történő támaszkodással. A villamosenergia-termelésben összehangoltan növelni kell a hazai lignit és az atomenergia felhasználásának arányát.

Tulajdonpolitika. A másfél éve működő új kormány küzdelmei és vitatott döntései, valamint eredményei közül stratégiaileg pozitív értelemben kiemelkednek a nemzeti vagyon növelésére vonatkozó kormányzati cselekvések. Ilyenek a nemzeti villamosenergia- és gázvagyon integrálása, a Mol-részvények visszavásárlása, tulajdonrészek szerzése áramszolgáltatókban, állami szerepvállalás a telekommunikációban. Amennyiben ezek a folyamatok következetesen folytatódnak, úgy remény van arra, hogy a ké-

sőbb ismertetésre kerülő hálózati stratégia sikeres megvalósításához hasonló eredmények szülessenek. A *nemzeti vagyonról szóló törvény*²⁰ – néhány hiányossága ellenére is – régi mulasztást pótol, mivel a „rabló privatizációt” végrehajtó kormányzatokat annak idején sajnos nem korlátozta semmi a nemzeti tulajdon, közte az energetikai vagyon elkótyavetyélésében.

Hogy a tulajdon milyen alapvető fontosságú, azt jól mutatják a megbukott liberális politikát képviselők utóvédharcai. Még mindig a „rabló privatizáció” hasznosságát igyekeznek bizonygatni. A Magyar Nemzet egész oldalas elemzésben²¹ méltatja az egyik hazai(?) gazdaságkutató intézet tanulmányát, amelyben a privatizációról szólva ez áll: „Még mindig ez volt a legkedvezőbb külső finanszírozási forma, amit a rendszerváltás után igénybe lehetett venni a gazdaság átalakításához.” Bár az eredmény közismert, ennek ellenére azt állítják, hogy „A hasznokat és a költségeket is figyelembe véve pozitív az egyenleg, a tőkebeáramlás jelentősen hozzájárult a bruttó nemzeti jövedelem emelkedéséhez.” Elgondolkodtató, hogy ma, amikor drámai módon mutatkozik a liberális privatizáció romboló hatása, ilyen nyilvánvalóvalótlanságok olvashatók a „kormányhoz közel álló” sajtóban.

A nemzeti tulajdon a siker záloga. Hogy a nemzeti tulajdon milyen fontos és milyen hasznos, azt jól szemlélteti a máig nemzeti tulajdonban maradt nagyfeszültségű átviteli hálózat fejlesztése és világszínvonalú állapota. Erről a sikertörténetről szakmailag hitelesen és közérthetően számol be a MAVIR kiadásában megjelent gyönyörű album²², amely meggyőzően dokumentálja, hogy a nemzeti tulajdon talaján lehet egyedül eredményesen szolgálni a közösség valódi érdekeit.

Az elmúlt 15 év alatt teljesen megújult, európai színvonalú lett a MAVIR ZRt. tulajdonában, kezelésében és üzemeltetésében lévő hazai villamos energetikai átviteli hálózat minden eleme, az alállomásoktól a nagyfeszültségű távvezetéseken keresztül egészen a rendszerirányításig. Egyetlen számottevő üzemzavar sem volt a rendszerben, miközben a világon és Európában több óriási üzemzavar bénította meg hosszabb-rövidebb időre az életet. Mindezek a generális felújítási és korszerűsítési munkák az ellátás zavartatása nélkül történtek meg. A 15 éves munka teljes költsége 200 Mrd Ft-ra becsülhető.

1990 után természetes törekvés volt az elmaradt fejlesztések, rekonstrukciók pótlása, a biztonsági elvek következetes betartásának elérése. Ennek érdekében 1993-ban elfogadásra került az MVM hálózati stratégiája. Ennek végrehajtása a közelmúltban fejeződött be. Ez volt az egyetlen vil-

lamosenergia-ipari stratégia, ami a rendszerváltozás után megvalósult. Ez azért volt lehetséges, mert a MAVIR tulajdonában lévő vagyონrészek nagy harcok árán közösségi, állami tulajdonban voltak/maradtak, nem történt privatizáció. Ezek – az erőművekkel és áramszolgáltató társaságokkal el-
lentétben – nem kerültek a napi aktuálpolitika őrlőhengerei közé. Ez a vagyón természetesen – hasonlóan minden más befektetéshez – a tulaj-

**... a privatizált erőműpark
... nem újult meg, s tovább
öregedett; piaci alapon csak
gázerőművek létesültek.**

donosi érdek szerinti működésre törekszik. Azaz a „10 millió részvényes” érdekeit képviseli, szemben az egyének vagy kisebb csoportok, esetleg külföldi társaságok érdekével. Ez tette lehetővé a pozitív helyzet kialakulását, miközben a privatizált erőműpark –

a privatizációs ígéreték ellenére – nem újult meg, s tovább öregedett; piaci alapon csak gázerőművek létesültek.

Fejlesztéspolitika. Szorosan kapcsolódik a tulajdonpolitikához. Kormányzati cselekvéssé vált annak felismerése, hogy piacgazdasági viszonyok között, csupán szabályozási eszközökkel hatékony közösség érdekű energiapolitika nem folytatható. Ezért a nemzeti energiapolitika középpontjába olyan megoldásokat kell állítani, amelyek a közösség (állam) tulajdonosi ellenőrzése mellett garantálják az ellátásbiztonságot, viszonylagosan a legolcsóbbak. Ezen követelményeknek már jelenleg is, a következő évtizedekben pedig fokozott mértékben a nukleáris bázisú és a hazai energiaforrásokra alapozó villamosenergia-termelés felel meg. Reálisan csak ezekre támaszkodhatunk.²³

A NES-ba bekerült egy elemzés arra vonatkozóan, hogy miért a legjobb Magyarországnak az „Atom–Szén–Zöld” scenárió. Ebben újdonság, hogy finoman céloz a széntüzelés esetében nemcsak a mérték fenntartására, de növelésére is, viszont szorgalmazza a CCS alkalmazását elsősorban a szénnél, de földgáznál is. Indirekt módon a földgáz fejezetben is a lignit mellett érvel, hiszen ha a beruházások meghiúsulnak, akkor nő a gázfelhasználás, ami instabil piaci helyzetet teremthet. Tehát a nukleáris és lignitfejlesztés ad biztonságot a NES szerint is.

Az atomenergetika fejlesztése töretlenül a kormányzati politika része, ugyanakkor aggodalomra ad okot a mátrai ligniterőműves fejlesztés halasztása. Mártha Imre szerint is „Érthetetlen, hogy leállították a

Mátrai Erőmű telephelyén tervezett új erőmű megépítését. Pedig a beruházás maximálisan az Orbán-kormány prioritásai szerint lett kialakítva: 75 százalék feletti állami tulajdon, a hazai lignit hasznosítása csökkentené az importfüggőséget, az építkezés és az üzemeltetés több ezer magyar embernek biztosítana munkát, a tervezett berendezések a technikai élvonalba tartoznak és régi, rossz hatásfokú egységeket váltanának ki, ráadásul lignitből az atomenergia után a második legolcsóbb áram nyerhető. (...), nélkülözhetetlen a hazai energiahordozókra telepíthető termelő beruházások elindítása...”

A megújuló bázisú villamosenergia-termelés. Egyes elemzések²⁴ igyekeznek azt a hamis látszatot kelteni, hogy két igazi, egy nukleáris és egy zöld energiastratégiai alternatíva létezne, amelyből „választania kell annak, aki erre jogosult.” Ez nyilvánvaló valótlanítás. Az elfogadott (megújuló) Nemzeti Cselekvési Terv (NCST) is igen ambiciózus terveket fogalmaz meg 2020-ig a megújuló energiaforrások felhasználására vonatkozóan, ezen belül külön a villamos energiára is. Mivel a politikai és szakmai közbeszédben magától értetődő, hogy az így termelt villamos energia a hazai villamosenergia-rendszerben kerül értékesítésre, érdemes megvizsgálni ennek hatását.

A közelmúltban a Pylon Kft. közreműködésével készült egy tanulmány²⁵ az NCST-ben foglalt célkitűzések megvalósításának körülményeivel kapcsolatban, különös tekintettel a hazai villamosenergia-piacra. Vizsgálataik azt sugallják, hogy az NCST-ben rögzített céloknál magasabbak is elérhetők. Mivel a megújulóenergia-felhasználás kiinduló célja az volt, hogy a feltételezett klímaváltozás hatását mérsékeljük, célszerű a megújuló energiával kapcsolatos hazai terveket egy másik klímavédelmi eszközzel, a nukleáris villamosenergia-termeléssel összehasonlítani.

1. táblázat

| 2020. évre vonatkozóan | M.e. | NCST | Pylon | Paks bővítés |
|-----------------------------------|-----------|-------|-------|--------------|
| Kapacitás | MW | 1537 | 2363 | 2000–2500 |
| Beruházási költség | Mrd Ft | 913 | 1949 | 3000 |
| METÁR kassza a piaci ár felett | Mrd Ft/év | 135 | 292 | 0 |
| Kiegyenlítő energia | Mrd Ft/év | 23–40 | 28-48 | 0 |
| Villamosenergia-termelés | TWh/év | 4,6 | 8,3 | 15,0–18,0 |
| Becsült CO ₂ -kiváltás | Mt/év | 3,6 | 6,2 | 11–13 |

A táblázatból látható, hogy a nukleáris energiatermelés bővítése – amennyiben reális célkitűzés a szén-dioxid-kibocsátás mérséklése – látványosan jobb hatékonyságú technológia, mint a különféle megújuló energiák alkalmazása. Ami a költségeket illeti, a táblázatban lévő 2020. évi becsült adatok alapján néhány év alatt elpárolog a nukleáris energia-termelés beruházási költségben tapasztalható hátránya (METÁR kassza és kiegyenlítő energia költségei).

Atomenergetika. Az Országgyűlés, nemzeti elkötelezettségét bizonyítva, az atomerőmű élettartamának meghosszabbításában és bővítésében elvileg már a kormányváltás előtt egyetértett, s ezt az egyetértést a közvélemény előtt, a legutóbbi időkhöz felelősen és eredményesen képviselte. Ez a valódi nemzeti konszenzus – mint korábban már említettük – most az LMP és MSZP nemzetellenes aktuálpolitikája következtében megbomlani látszik. A kormánypartok mellett csak a Jobbik támogatja az atomerőmű bővítését.

Fontos hangsúlyozni, hogy a jelenlegi civilizáció alapját képező energiaellátás, különösen az olyan, energiahordozókban szegény országok esetében, mint hazánk, a nukleáris energiatermelés nélkül nem biztosítható. Ugyanakkor természetesen látni kell, hogy az energiaellátás iránti növekvő társadalmi igény és a minden emberi tevékenység, így az atomerőműi energiatermelés kockázata közötti szükségszerű ellentmondás teljességgel nem feloldható; csak a kockázatok minimalizálására lehet törekedni.

Ezt most amiatt is különösen fontos kiemelni, mert a japán atomerőműben a természeti katasztrófa miatt bekövetkezett üzemzavart a nukleáris energiafelhasználást ellenzők folyamatosan igyekeznek zavarkeltésre felhasználni²⁶. Öröndetes, hogy hazánkban ez a törekvés egyelőre nem talált társadalmi támogatásra, ami a kormánypartok és a Jobbik egyértelmű támogatása mellett a magyar hatóság, az OAH szakszerű tájékoztatásának, az erre épülő nyilvánosságban folyó reális elemzéseknek is betudható. Bár az *atomenergiáról szóló 1996. évi CXVI. törvény* módosítása²⁷ és korszerűsítése funkcionális jellegű, de fontos kérdésekben, kellő időben megalapozza, biztonságossá és kiszámíthatóvá teszi az atomerőmű bővítés és az arra való felkészülés folyamatát.

A nukleáris konszenzus. Az utóbbi időben minden szakmaiságot nélkülöző politikai pamflettek²⁸ (röpiratok) jelennek meg a nyilvánosságban,

amelyek kétségbe vonják a Paksi Atomerőmű bővítésének szükségességét. Azt a hamis látszatot igyekeznek kelteni, mintha a kormányzati politikával szemben „törésvonalakon átívelő konszenzus” jött volna létre az atomerőmű elutasításában.

A nukleáris energiatermelés fő baja, hogy mivel először bomba formájában találkozott vele az emberiség, az atomfegyverekre asszociálnak róla. Három súlyos üzemzavar is bekövetkezett, melyek közül kettő látványos következményekkel járt. Mindezek hatására az embereket fortélyos félelmek befolyásolják valahogy úgy, ahogy a 19. században az első angliai vasútvonalak megépítése idején (lovass futár vágatott a vonat előtt, és figyelmeztette az embereket). Sajnos a félelem fenntartásához globális érdekek fűződnek.

A nukleáris energiatermelésre jellemző az igen nagy energiasűrűség. Ebből következően nagy a minőségi technikai berendezések beépítésének szükségessége, ami a beruházás összegét megnöveli. Kárpótlásul igen kedvező a változó költségek alakulása, csak a vízerőművékéhez mérhető. Társadalmi szempontból nagy előnye, hogy külön értékes szakmakultúra kapcsolódik hozzá, magas szintű tudományos képzettséggel, ami emeli a nukleáris energiát alkalmazó ország általános műszaki, tudományos színvonalát. Állampolgárainak minőségi munkahelyeket biztosít. Tüzelőanyag-ellátási szempontból rendkívül előnyös, mert a primer energiahordozó kis helyen, biztonságosan és nagyon sokáig tárolható, az üzemanyag kvázi hazainak tekinthető.

Környezeti kibocsátásai meg sem közelítik az egyéb energiatermelő forrásokét. Napjainkra megoldottak a keletkező radioaktív hulladékok elhelyezési feladatai is. Ezek a megoldások természetesen tovább javíthatók gazdasági és esetenként nukleáris biztonsági szempontból is. A nukleáris hulladék mennyisége csekély, hatása idővel elenyészik.

A villamosenergia-tárolás kérdése valóban fontos kérdés lesz, hiszen a mértéktelen megújuló bázisú fejlesztés működésképtelenné teheti a villamosenergia-rendszereket új tárolási lehetőségek nélkül. A tárolóberendezések – akár szivattyús-tározós létesítményekről, akár óriás akkumulátorokról van szó – további beruházási kötelezettségekkel terhelik a megújuló energiák fejlesztését és növelik a villamos energia árát. Beruházásuk súlyos kockázatokkal terhelt. A rendszer szabályozási piac élénkítésében, vagy nagyobb mennyiségű megújuló energia bázisú villamosenergia-termelő kapacitás rendszerbe állításánál akkor segíthetnek,

ha a kockázatok külső erőforrások (pl. EU támogatás) igénybevételével kezelhetők.

Távfűtés. A kialakult piaci viszonyok mellett nem reális az a remény, hogy a kapcsolt energiatermelésből adódó energiamegtakarítás költsége fedezi a többlet-infrastrukturális beruházások pénzügyi terheit. A fejlesztési beruházások (vezetékcsere, forrásoldali fejlesztés stb.) megtérülése nem biztosítható. Az épületenergetika terén elért eredmények és kormányzati tervek üdvözlendők, bár ezek hatása túlértékelt. A távfűtés „gazdaságossága” tovább romlik, ha – nagyon helyesen – az épületek hasznos hőigényét látványosan sikerül csökkenteni. A helyzetet tovább nehezíti, ha forrásoldalon olyan viszonylag bonyolult struktúrákat alakítunk ki, melyek többféle tüzelőanyag, köztük szilárd biotermék felhasználására is alkalmasak.

A távfűtés kérdései csak ösztársadalmi szolidaritással kezelhetők. Tudomásul kell venni, hogy a lakosság 20 százaléka ilyen otthonokban él. Ennek fenntartása közös érdekünk, s nincsenek „piaci típusú” megoldások. A távfűtés energiahordozója alapvetően a földgáz marad. A tüzelőanyag váltás (pl. megújulóakra) csak nagy városi rendszerek esetében, meglévő infrastruktúra felhasználásával képzelhető el. A geotermia fokozottabb bekapcsolása kisebb rendszereknél lehetséges. A hőszivattyú a terjedő közhiedelemmel szemben nem energiaforrás, a fajlagosan nagy beruházási költsége mellett, az egyre dráguló villamos energia felhasználása súlyos korlátja az elterjedésének. Csak jelentős beruházási és működési támogatással életképes. Felmerül viszont a kérdés, hogy miért a jómódúakat támogassuk?

A társadalmi szolidaritást az államnak kell kikényszeríteni. Az első lépés tulajdonosi jellegű, ki kell iktatni az álpiai szereplőket a folyamatból. Az államnak elő kell segíteni, hogy teljes vertikumú önkormányzati (termelő és szolgáltató) távfűtő, sőt energiaszolgáltató társaságok jöjjenek létre. Ez biztosíthatja a távfűtési fogyasztók részére a relatíve legalacsonyabb értékesítési árat. Támogatni kell, hogy az önkormányzatok tulajdonosi pozícióba jussanak, városi tulajdonú távfűtő közművek jöjjenek létre. A távfűtési díjak hatósági ármegállapítása helyes lépés volt a társadalmi szolidaritás megvalósítása irányában, de a távfűtés(i) fogyasztók) támogatása sem megkerülhető. Csak annak módján kell és érdemes vitatkozni. Ez a támogatási rendszer teljes átalakításának egyik legfontosabb és legnehezebb eleme.

Szociális bérlakás intézményének bevezetése. Az energiaszegénység nagy részben a városi lakótelepek közműszolgáltatásait igénybe vevő, amúgy is szegény lakók körére jellemző. Az ő szociálisan indokolt támogatásukat az egyes közszolgáltatások (pl. gáz, távfűtés) ártámogatása helyett az önkormányzat tulajdonában lévő, „szociális bérlakás” támogatást tartalmazó kedvezményes lakbérben lehetne érvényesíteni. A „lakbér”, a lakásbérlet díja mellett, egy minimál komfortú közműszolgáltatás díját is tartalmazná. Ennek szükségessége megjelent a kormányzati retorikában, a kormány/önkormányzat tervezett új munkamegosztása segítheti ezt a folyamatot.

Árpolitika. A kormány egyik legfontosabb közösségi érdekű intézkedése az árstop bevezetése és a hatósági ármegállapítás, illetve árellenőrzés visszaállítása volt, a lakossági és kommunális szférában. A szolgáltatóra kivetett adókkal új alkufeltételeket támasztott a magán- és külföldi energiaszolgáltatókkal szemben: extraprofit helyett meg kell határozni a méltányos profitot, az e feletti extraprofitot pedig a fogyasztóknak vissza kell juttatni. Ilyen nem történt még a rendszerváltozás óta. A kormány ezzel kapcsolatos „szabadságharca”, dühödt reakciókat váltott ki a globális pénzürelmi körökből és helyi képviselőikből. Lelepleződött a piacliberalizáció valódi célja, s láthatóvá vált, hogy milyen akadályokkal kell megküzdenie a közösségi érdeket képviselő kormánynak.

A szociális tarifák visszaállítása sürgető és kiemelt energia- és társadalompolitikai feladat. Ennek lényege, hogy az energiaszegénységet úgy enyhítsük, szüntessük meg, hogy az arra rászoruló rétegek a társadalmi szempontból nélkülözhetetlen energiahordozóból egy korlátozott minimális mennyiséget a piaci árnál lényegesen kedvezőbb értékesítési áron kapjanak, és a kieső bevételt a többi fogyasztó kompenzálja. Vagyis a szolidaritás elvén működő progresszív tömbtarifa szerint az energiaszolgáltatások bizonyos fogyasztási szint alatt kedvezményesek, e felett pedig normal piaci árat kell értük fizetni. A megvalósított gáztarifa ebbe az irányba mutat, ezt kellene kiterjeszteni a villanyszolgáltatásra is.

Támogatáspolitikai. Az energetikában is szükség lehet különféle pénzügyi ösztönzésekre és támogatásokra. Ezek azonban többletterhet okoz-

**A kormány egyik legfontosabb
közösségi érdekű intézkedése
az árstop bevezetése és a
hatósági ármegállapítás ...**

nak, vagy közvetlenül a fogyasztóknak, vagy áttételesen, az adókon keresztül, az egész társadalomnak. Alkalmazásuk kizárólag a közjót szem előtt tartó, társadalom- és gazdaságpolitikai indokok alapján fogadható el, meg kell akadályozni a támogatás profittá történő konvertálásának lehetőségét.

Az energiatámogatási rendszer jelenlegi állapota kaotikus benyomást kelt, és nagy valószínűséggel nem hatékony. Jó példa erre a távfűtés támogatása körüli zavar. A támogatáspolitikában bejelentett kormányzati intézkedések elsősorban a megoldás halasztására, a fokozatos leépítésre irányultak, ami sajnos a valódi koncepció hiányát mutatja. Ezt tükrözi a megújuló és alternatív energiaforrásokból előállított hő- és villamos energia kötelező átvételi rendszert (METÁR) létrehozó új kormányrendelet is²⁹. A biomassa (és biogáz) alapú hőellátást és kapcsolt energiatermelést, illetve a geotermikus hőellátást az elérhető jó hatásfok és a jelentős földgázkiváltás miatt célszerű ösztönözni. A szél-erőművek támogatása nem indokolt. Ezzel kapcsolatban üdvözlendő a szélerőművi fejlesztések kormányzati korlátozása.

Magyar (Energia)stratégiai Intézet. Régóta hangoztatjuk, hogy az ipar, a közlekedés, a mezőgazdaság, a szolgáltatások és a háztartások energiaellátását egyaránt érintő összetett energetikai feladatok vizsgálatára és összehangolására megfelelő szintű független állami energiastratégiai intézményt kell működtetni, amely a szükséges döntés-előkészítő műszaki és gazdasági elemzéseket elvégzi a közösség által meghatározott értékrend alapján. Ez a javaslatunk is realizálódni látszik; a közelmúltban a kormány tervbe vette Nemzeti Stratégiai és Tervezési Hivatal³⁰ felállítását. Arra is nagy szükség lenne, hogy, akár e hivatalhoz kapcsolódva, a kormányzat igénybe vegye a nemzeti elkötelezettségű szakemberek véleményét.

JEGYZETEK

¹ *Felfedték a világot uraló tőkehálózatot.* Miközben világszerte megmozdulások zajlanak a pénzügyi szereplők ellen, egy svájci elemzés 43 000 nemzetközi vállalat kapcsolatainak vizsgálatával megerősítette, hogy létezik a cégeknek egy főként bankokat tömörítő viszonylag kis csoportja, ami aránytalanul nagy befolyással rendelkezik a világ-gazdaság fölött. 2011. október 22., www.sg.hu/cikkek/85301/

² Elhangzott az Európai Néppárt és kutatóintézete által szervezett, az EU előtt álló energiaügyi kihívásokról tartott konferencián, 2007. február 7-én Brüsszelben.

³ A német BDI (a Német Iparszövetség) úgy látja, hogy a nukleáris energia megszün-

tetése 48 milliárd USD-be kerül. A BDI által támogatott tudományos tanulmány szerint, melyet a kölni bázisú agytrósz, az r2b energy consulting készített, az azonnali üzemén kívül helyezése a pillanatnyilag a nukleáris moratórium miatt álló négy reaktornak, és 2018-ig egy gyorsított leállítása a maradék reaktoroknak mintegy harmadával megnövelné a villamos energia árát. A nagykereskedelmi villamos energia ára 2018-ban várhatóan 70 euró/MWh lenne, ami mintegy 30%-kal magasabb, mint a nukleáris bővítési változat esetén várható, vonta le a következtetést a tanulmányból a BDI, az április 24-én kibocsátott állásfoglalása szerint. Részletes számítások nélkül, a magasabb költségek oroszlánrészét az ipar viselné: mintegy 24 milliárd eurót, míg a háztartások 9 milliárd euró extraköltségre számíthatnak a BDI kijelentése szerint. Figyelembe véve a tervezett megújulóenergia-bővülés és a szükséges hálózatbővítés költségeit, az extraköltségek 51 milliárd euróra is emelkedhetnek 2020-ig, jelentette ki az állásfoglalás. A tanulmány szerint a német atomerőművekből kiadott energiát helyettesíteni kellene rövid távon importtal és az ország szén-, valamint gáztüzelésű erőműveinek termelésnövelésével. Ez a karbonkibocsátást 2018-ig 28%-kal megnövelné, szemben a jelenlegi energiakoncepcióval, mely támogatja az atomerőművek futamidejének meghosszabbítását, mint egy technológiai hidat a megújuló energia jövő felé. European Power Daily www.platts.com Volume 13 / Issue 80 / April 27, 2011.

⁴ Ausztriában törvény mondja ki, hogy nem használnak nukleáris bázisú villamos energiát. Ugyanakkor a különféle piaci felületeken gazdát cserélő energiatermékek természetesen tartalmazznak nukleáris eredetű energiát is, amit ilyenformán az osztrákok is fogyasztanak. Az EU Bizottság által szorgalmazott terjedelmes villamosenergia-számlákban ennek becsült mértékét még fel is tüntetik (a szakma nem kis derűtlenségére...)!

⁵ Az EU Bizottság COM(2010) 677. sz. anyaga, amelynek teljes címe: A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a régiók bizottságának Energiainfrastruktúra-prioritások 2020-ig és azt követően. Az integrált európai energiahálózat programterve.

⁶ A brit parlamentben megfogalmazott definíció szerint ide tartozik minden család, ahol az energiaszámla meghaladja a családi költségvetés 10%-át. Magyarországon a lakosság 70–80%-a az energiaszegénység kategóriájába esik.

⁷ *Kanada kiszáll a kiotói jegyzőkönyvből.* Kanada visszalép a kiotói jegyzőkönyv melletti kötelezettségvállalástól, mert Ottawa szerint miután a megállapodásban nem vesz részt a világ két legnagyobb károsanyag-kibocsátója – az Egyesült Államok és Kína –, annak nincs értelme, jelentette be kedden az észak-amerikai ország környezetvédelmi minisztere. 2011. december 13., kedd 6:19, InfoRádió / MTI, <http://inforadio.hu/hir/kulfold/hir-471718>

- ⁸ Sebeők János: *Biomassza*. Magyar Nemzet, 2010. március 6.
- ⁹ Donella Meadows–Jorgen Randers–Dennis Meadows: *A növekedés határai harminc év múltán*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2005.
- ¹⁰ Mártha Imre: „Trendi” vagy inkább olcsó legyen az energia? *Világ gazdaság*, 2011. szeptember 6.
- ¹¹ Szarka László: *Utolsó figyelmeztetés a világ megóvására* c. cikkében írja: „Egy évvel az angliai megjelenést követően, 2010-ben adták ki Magyarországon James Lovelock: Gaia halványuló arca. Utolsó figyelmeztetés (The vanishing face of Gaia. A final warning) című könyvét.” Ezt ismertetve a szerző megállapítja: „A zöldmozgalmaknak manapság sokféle árnyalata van, de James Lovelock kegyetlenül hangzó, sommás végkövetkeztetése az, hogy jelenkori civilizációnkra a természettől eltávolodott, ún. „urbánus zöldideológia” halálos fenyegetést jelent.”
http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:6HBcFbJsFCIJ:mta.hu/x_osztaly_hirei/utolso-figyelmeztetes-a-vilag-megovasara
- ¹² www.youtube.com/watch?v=sAL-6GxbNRE&feature=youtu.be
- ¹³ Reményi Károly akadémikus szerint nem a manapság divatos üvegházhatás elmélete áll a klímaváltozás háttérében. Mély elméleti háttérrel rendelkező elmélet cáfolja a felmelegedés és a CO₂-kibocsátás közvetlen összefüggéseit. Ezzel szemben sokkal komolyabb médiatámogatást kapnak azok az elképzelések, amelyek mindenképpen a szén-dioxidra próbálják rábizonyítani, hogy alapvető szerepet játszik bolygónk légkörének melegedésében. Reményi Károly: *Energetika, CO₂-felmelegedés*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2011.
- ¹⁴ *MSZP-s nem a bővítésre. A DK felülvizsgálná a szerződéseket*. Az MSZP nem támogatja a paksi atomerőmű bővítését, üzenté lapunknak Mesterházy Attila szocialista pártelnök egy korábbi cikkünk kapcsán. Józsa István szocialista képviselő, az energetikai munkacsoport tagja, a gazdasági bizottság alelnöke: „a szocialista párt nem támogatja az atomerőmű-bővítést” – összegezte álláspontjukat a képviselő. Arra a kérdésünkre, hogy van-e mélyebb, elvi megfontolás is a véleménymódosulás mögött, utalt az elnök által meghirdetett zöldfordulatra. *Népszabadság*, 2011. december 17.
- ¹⁵ *Kátyúzás helyett új utat az energetikában*. Az Energiapolitika 2000 Társulat programjavaslata, 2010. február 8.
- ¹⁶ 77/2011. (X. 14.) OGY határozat a Nemzeti Energiastratégiáról.
- ¹⁷ *A V4-ek nem mondanak le az atomenergiáról*. Magyarország, Szlovákia, Csehország és Lengyelország, vagyis a visegrádi országok államfőinek huszadik, jubileumi csúcstalálkozóján a résztvevők arra a megállapításra jutottak, hogy a térségben az atomenergia békés felhasználásának nincs alternatívája, mondta Schmitt Pál köztársasági elnök a találkozót követő sajtótájékoztatóján. MTI, *Világ gazdaság*, 2011. október 10.

- ¹⁸ Sárközy: *Egyértelműen két Európa létezik.* „Mindent megtettünk a (német) kancellár és én azért, hogy az angolok is részesei legyenek a megállapodásnak. De mostantól egyértelműen két Európa létezik.” „A válság a pénzügyi világ szabályozatlanságából fakadt, nem fogadhatunk el visszalépést. Európának a még több szabályozás irányába kell haladnia.” InfoRádió / MTI 2011. december 12. <http://inforadio.hu/hir/kul-fold/hir-471606>
- ¹⁹ Martonyi János külügyminiszter szerint egyes ágazatokban, szakterületeken erőteljesebb szakmai megközelítésre van szükség, ilyen például a gazdasági érdekérvényesítés, az energiabiztonság, a biztonság, a kultúra, a fenntartható fejlődés, az úgynevezett ökodiplomácia, illetve a vallásdiplomácia. A most elkészült stratégiai dokumentum nem kormányzati anyag, helyzetképet ad a magyar külpolitikáról. Később elkészül egy külkapcsolati stratégia is.
- ²⁰ 2011. évi CXCVI. törvény a nemzeti vagyonról.
- ²¹ Mit hozott és mit vitt a hazai privatizáció? Magyar Nemzet 2011. december 27.
- ²² Átviteli hálózati fejlesztések és rekonstrukciós munkálatok 1995-2010. MAVIR Zrt., Budapest, 2011.
- ²³ Járosi Márton: *Az atomerőmű-bővítés dilemmái. A nemzeti energiapolitika eredményei és esélyei.* · Hamis látszat a zöldenergia hatékonysága. Magyar Nemzet, 2012. január 25.
- ²⁴ Interjú Kaderják Péterrel. Gazdasági Rádió, 2011. december 19.
- ²⁵ GKI Energiakutató Kft.: *A megújuló energia hasznosítási cselekvési terv hatásai a hazai villamos energia piacra.* 2011.
- ²⁶ *Kinek falaz a Greenpeace?* Az Energiapolitika 2000 Társulat állásfoglalása. 2011. szeptember 22., www.enpol2000.hu/?q=node/497
- ²⁷ 2011. évi LXXXVII. tv. az atomenergiáról szóló 1996. évi CXVI. törvény, valamint a fegyveres biztonsági őrsegről, a természetvédelmi és a mezeti őrszolgálatról szóló 1997. évi CLIX. törvény módosításáról.
- ²⁸ Jávor Benedek: *Nem időszerűek a paksi erőmű bővítési tervei.* Magyar Nemzet, 2011. december 15.
- ²⁹ Nemzeti Fejlesztési Minisztérium Klíma- és Energiaügyért Felelős Államtitkárság: *Szabályozási koncepció a megújuló és alternatív energiaforrásokból előállított hő- és villamos energia kötelező átvételi rendszerről.* 2011. szeptember, http://metar.hu/metar_szabalyozas_torveny.html
- ³⁰ A jövőt kutatná az új állami tervhivatal. Jövőt kutat, hosszú távú iparági fejlesztési irányok kijelölését, nemzetgazdasági stratégiai kérdések eldöntését segíti a száz fővel, évi 1,18 milliárd forintból működő, újonnan felállítandó Nemzeti Stratégiai és Tervezési Hivatal (NSTH). Napi Gazdaság, 2011. november 3.